

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Jag trivdes inte ett dugg på den praktikplatsen”
– en studie om yrkeselevs erfarenheter av bemötandet på
praktikplatserna

Författare: Mensur Galica
Handledare: Gunilla Bergström
Examinator: Folke Johansson

Abstrakt

Examensarbete:	15 hp
Kurskod:	LAU 690
Nivå:	C- nivå
Termin/år:	HT 2010
Författare:	Mensur Galica
Handledare:	Gunilla Bergstöm
Examinator:	Folke Johansson
Rapportnummer:	HT10-2480-10
Nyckelord:	Praktikplats, inläring, bemötande

Syfte: Studien har i syfte att öka kunskapen om vilken betydelse bemötandet på praktikplatser inom gymnasieskolans hotell- och restaurangprogram har för elevernas möjligheter till lärande. Fokus ligger på följande frågor: Hur upplever yrkes elever bemötandet på praktikplatser? Vad kännetecknar det goda bemötandet? Hur påverkas elevers inläring av bemötandet på praktikplatser?

Metod: I studien har den kvalitativa metoden med intervjuer använts. Åtta elever i år tre på gymnasiets hotell- och restaurangprogram har intervjuats. Eleverna har fått en huvudfråga följd av ett antal uppföljningsfrågor. De har berättat om sina erfarenheter och det är deras upplevelser som har varit i fokus. Utsagorna har analyserats utifrån ett fenomenologiskt perspektiv och relevant litteratur.

Resultat: Både dåliga och goda exempel på ett gott bemötande belyses i studien. Under år två upplevde informanterna bemötandet som negativt medan samtliga informanter upplevde bemötandet under år tre som mycket positivt. Dåliga erfarenheter präglas av handledare som inte visar intresse för att lära ut medan goda erfarenheterna av handledare som tar ansvar för sina praktikanter genom att bemöta dem på ett sätt som inspirerade eleverna till att vilja lära sig mer och utvecklas. Det goda bemötandet kännetecknas också av en positiv inställning till att ta emot praktikanter och en vilja att lära ut. Det är då som inläring har kunnat ske hos eleverna och viljan att arbeta inom yrket har ökat.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
<i>1.1 Syfte och frågeställningar.....</i>	<i>5</i>
2. Teoretisk utgångspunkt.....	6
<i>2.1 Deweys filosofi.....</i>	<i>6</i>
<i>2.2 Vad är en god miljö för inläring?.....</i>	<i>7</i>
<i>2.3 Lärande i teori och praktik.....</i>	<i>8</i>
<i>2.4Handledning och handledarnas roll.....</i>	<i>9</i>
3. Metod.....	11
<i>3.1 Metodval.....</i>	<i>11</i>
<i>3.2 Fenomenologi.....</i>	<i>11</i>
<i>3.3 Urval.....</i>	<i>12</i>
<i>3.4 Genomförande av intervjuer.....</i>	<i>13</i>
<i>3.5 Bearbetning av intervjumaterial.....</i>	<i>13</i>
<i>3.6 Etiskt förhållningssätt.....</i>	<i>14</i>
<i>3.7 Tillförlitlighet.....</i>	<i>14</i>
4. Resultat och analys.....	15
<i>4.1 Presentation av elever.....</i>	<i>15</i>
<i>4.2 Bemötandet och inläringen under första praktikperioden.....</i>	<i>16</i>
<i>4.3 Bemötandet och inläringen under den andra praktikperioden.....</i>	<i>19</i>
<i>4.4 Avslutande reflektioner kring resultat och analys.....</i>	<i>25</i>
5. Diskussion.....	26
6. Litteraturlista.....	29

1. Inledning

I skolans uppdrag ingår det att alla elever får förutsättningar så att de kan utveckla sig själva och sina kunskaper. Skolan skall stärka eleverna och få dem att tro på sin förmåga att lära sig. Den goda relationen mellan elever och pedagoger skapar förutsättningar för lärande (Läroplan för de frivilliga skolformerna 94). Detta bidrar även till att motivation att arbeta inom yrket skapas. Då yrkeselever tillbringar en stor del av sin utbildning på praktikplatser är det mycket viktigt att de får praktisera på platser där de känner att de lär sig.Handledarnas roll är mycket betydelsefull eftersom det är de som i första hand lär eleverna. Elevbemötandet är något som prioriteras högt bland pedagoger. Då yrkeselever gör en stor del av sin utbildning på praktikplatser är det viktigt att elevbemötandet fungerar väl även utanför skolan.

Då den arbetsplatsförlagda utbildningen har en central mening skall det finnas kompetenta handledare som tar emot eleverna. På arbetsplatserna skall det finnas goda förutsättningar för yrkeselever att lära sig. Personalen som bemöter eleverna och inte minst handledarna, skall vara insatta i hur man lär ut och hur man bemöter elever på rätt sätt, så att motivation och inspiration hos eleverna skapas (Tveiten, 2003). Praktikplatserna kan vara avgörande för elevernas val av framtida yrke.

Under många år har jag arbetat inom restaurangbranschen där jag har haft möjlighet att träffa många praktikanter från gymnasieskolans restaurangprogram. Restaurangbranschen är en arbetsmiljö som präglas av mycket stress. På grund av det höga tempot, är det inte alltid säkert att praktikanter får det bemötande och den handledning de har rätt till. Denna studie behandlar just bemötandet på olika praktikplatser.

Utbildningen i skolan och den arbetsplatsförlagda utbildningen utgör tillsammans en helhet som motsvarar programmets mål. Den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen är viktig för att knyta ihop teori och praktik. Erfarenheter från arbetsplatsen kan på olika sätt utnyttjas i skolan och vice versa. På hotell- och restaurangprogrammet omfattar APU minst 15 veckor. Det är möjligt att arbetsplatsförlägga hela eller delar av kurser. På många platser har hotell- och restaurangprogrammet internationellt utbyte med andra skolor och möjlighet att erbjuda APU-platser utomlands. Hotell- och restaurangprogrammet ger inblick i en rad olika yrkesområden. Genom att uppleva en arbetsplats från insidan lär sig eleven något om hur miljön kan se ut, vilka krav som ställs och vad arbetet innebär. På APU-platsen kan eleven träna och utveckla de grundkunskaper han eller hon fått i skolan och utveckla sin snabbhet och färdighet. (Programmål för hotell- och restaurangprogrammet, 2000:14)

Trots att praktiken är central inom hotell- och restaurangprogrammet, har man inte lyckats tillämpa metoder som har varit till nytta för elevernas inläring. Utvärderingar av den nuvarande gymnasieskolan har visat brister gällande organisationen av den arbetsplatsförlagda utbildningen. Elever som hade rätt till 15 veckors praktik inom utbildningen, fick inte det. Dessutom visade det sig att handledarna inte var insatta i kursplaner och mycket av detta berodde på att de inte gick på handledarutbildningar. Ytterligare resultat som utvärderingar har visat, är att många handledare anser att utvärdering och uppföljning av praktikperioden inte ägde rum (*Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola*, SOU 2008: 27: 242). Med den nya gymnasieskolan GY 2011 följer nya kursplaner och program mål för de olika utbildningarna. Det primära blir att man får lärlingsutbildningar och yrkesexamen. Dessutom får arbetslivet mer inflytande över yrkesutbildningen (SOU 2008: 27). Ett betydelsefullt mål är att stärka den arbetsplatsförlagda utbildningens.

GY2011 kommer att innebära en del förändringar. Den tidigare kallade arbetsplatsförlagda utbildningen (APU) kommer att ersättas med termen arbetsplatsförlagd lärande (APL). Att man i den nya gymnasieskolan gjort denna förändring bygger på att termen APL tar mer fasta på lärprocessen som eleverna skall få ta del av på praktiken. Olika kompetenser hos eleven skall framträda tydligare, så som exempelvis entreprenörskap, lösa problem och service (SOU 2008: 27: 385). Det skall finnas ett mycket tydligare samarbete mellan handledare och yrkeslärare så att de tillsammans kan bedöma elevens kunskaper. Detta gör de gemensamt genom att se över innehållet i kursplanerna för karaktärsämnena. 15 veckors praktikperiod kommer att vara obligatorisk och på de skolor där detta inte fullföljs kommer undervisning inte att kunna bedrivas. Ansvar för att stärka kvaliteten på yrkesutbildningarna vilar på skolans huvudmän och sker inte detta måste åtgärder vidtas (SOU 2008: 27: 386).

1.1 Syfte och frågeställningar

Den goda relationen mellan elever, handledare och annan personal på praktikplatser är grundläggande för elevers inläring och utveckling inom yrket. Syftet med denna studie är att öka kunskapen om vilken betydelse bemötandet på praktikplatser inom gymnasieskolans hotell- och restaurangprogram har för elevernas möjligheter till lärande. För att besvara syftet har jag utgått från följande frågeställningar:

- Hur upplever yrkes elever bemötandet på praktikplatser?
- Vad kännetecknar elevernas uppfattningar om det goda bemötandet?
- Hur påverkas elevers inläring av bemötandet på praktikplatser?

2. Teoretisk utgångspunkt

2.1 Deweys filosofi

John Dewey föddes 1859. Tidigt intresserar han sig för filosofin, inte minst samspelet mellan individ och samhälle (Forssell 2005: 81). Hans idéer kring utbildning blev populära och fortfarande inspireras man av hans syn på utbildning och pedagogik. Dewey är en av tidens största reformpedagoger. Deweys reformer byggde på hur man erfar kunskaper via utbildning och hur inläring går till. Förutom detta var utbildningens funktion i samhället också vitalt i Deweys reformer (Forssell 2005: 79).

John Deweys filosofi bygger på sambandet mellan samhälle, individ och skola och vikten av dessa för pedagogisk utveckling. Han menade att individen utvecklas genom att integrera skola och samhälle. Människan behöver få insikt i verkligheten. Genom detta utvecklas individens förmåga att tänka logiskt och vara kreativ (Forssell 2005: 85).

Yrkesutövning är en kontinuerlig aktivitet som har ett syfte. Utbildning *genom* yrkesutövning kombinerar konsekvent fler av de faktorer som styr lärandet än vad någon annan metod gör. Den sätter instinkter och vanor i rörelse och motverkar passiv mottaglighet. Den har ett mål i sikte, resultat skall uppnås. Därför lockar den till tänkande. (Dewey 1997: 362).

Dewey myntade begreppet *learning by doing*, vilket innebär att man upplever något. Det centrala i denna term är det faktum att man lär sig bäst genom att få "uppleva" och "göra". Det finns ett djup i detta begrepp, vilket bygger på att det skall finnas ett syfte med "upplevelsen" eller "görandet". Detta följs av god planering och aktion, som slutligen följs av reflektion och ny avsikt (Forssell 2005: 90). Problembaserat lärande är ett annat begrepp som är centralt i Deweys filosofi och som präglar dagens skola. Att konfronteras med problem bidrar till att reflektioner uppstår, menade Dewey. Genom olika konfrontationer med problem kan eleverna i samspel utveckla sitt tänkande. På praktikplatser konfronteras man med verkliga problem vilket medför att eleverna utvecklar sin förmåga att hantera dessa konflikter och utveckla kompetens inom yrket. Dewey (1997) betonar vikten av praktiska mål i en

utbildning. Han nämner den yrkesmässiga fasen och menar att det är enbart genom att tillämpa det praktiska, som man senare i livet, kan tillämpa ett yrke. Han menar att man ska låta eleverna få pröva genom erfarenhet (1997: 363).

2.2 Vad är en god miljö för inläring?

Roger Säljö (2008) skriver om olika aspekter på inläring. Det sociokulturella synsättet är centralt. Man anser att inläring sker i ett samspel mellan individer. Det väsentliga i detta synsätt är kommunikationen. Genom att kommunicera interagerar vi med varandra och samtidigt lär oss att uppfatta företeelser (2008: 67). Ingrid Carlgren m.fl. (1999) diskuterar också det sociokulturella perspektivet och menar att det inte är enbart de enskilda individerna man ska ha fokus på i en verksamhet utan organisationen av hela verksamheten. Man skall organisera verksamheten på ett sätt som stimulerar lärande, eftersom det är där lärande sker (1999: 23).

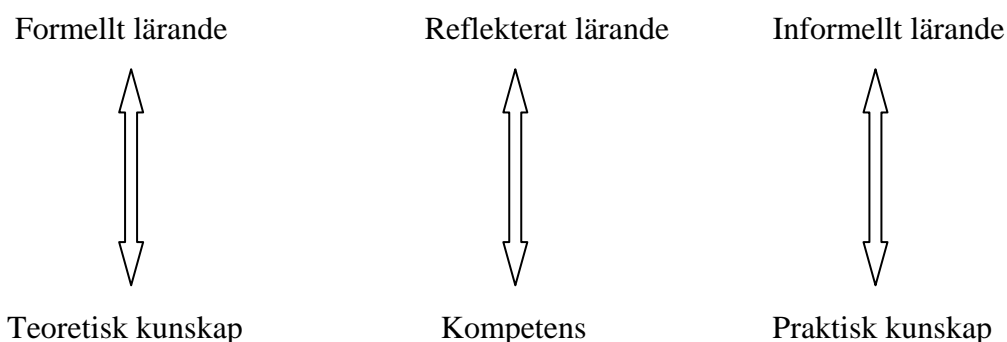
Thomas Hansson m.fl. (2009) diskuterar arbetsplatslärandet för elever. Man menar att det är på arbetsplatsen/praktiken som praktiska och teoretiska kunskaper möts. Att det skall finnas ett gott samarbete mellan skola och arbetsplats är ett faktum, men det handlar främst om att förse yrkesläraren med rätta verktyg för att frambringa förutsättningar som leder till arbetsplatslärande för elever. En undersökning som presenteras av Carlgren m.fl. (1999) belyser elevers perspektiv där de menar att de lär sig bättre och förstår bättre när de får växla mellan det teoretiska och det praktiska. Dessutom menar några elever att det finns en viss kunskap som man aldrig kan lära sig i skolan utan enbart på praktikplatsen (1999: 218). De viktigaste delarna för att skapa ett gott samarbete mellan skola och arbetsliv, kräver att det finns goda strategier som bygger på gott ledarskap och organisation. Författarna skriver även om metoden "learning by doing" och menar att deras undersökning visar att denna metod var mest fruktbar då målen och innehållet i studierna, planeras i samverkan mellan lärare, handledare och chefer (1999: 222). Författarna menar att basen till att arbetsplatslärande skall fungera bygger på att det finns en samverkan mellan pedagoger och handledare. Dessutom är det viktigt att skola och arbetsplats är jämlika i samarbetet (1999: 225). För att skapa denna jämlikhet måste inblandade aktörer bidra med förutsättningar som skapar lärande för elever (1999: 226).

2.3 Lärande i teori och praktik

Thomas Hansson m.fl. (2009) skriver om betydelsen av samspelet mellan teoretiska och praktiska kunskaper och lärande i arbetslivet. I kapitel 1 belyses fyra olika handlingsnivåer: *reflektivt handlande*, *kunskapsbaserat handlande*, *regelbaserat handlande* och *färdighetsbaserat handlande*. Nivåerna bygger på omsättningen av teoretiska kunskaper till praktiska kunskaper. Utifrån dessa handlingsnivåer uppnås *bemästringslärande* och *utvecklingsinriktat lärande*. Detta sker genom att man startar från reflektivt handlande och rör sig genom alla nivåerna fram till färdighetsbaserat handlande (2009: 27). Bemästringslärande bygger på det faktum att man kan på ett produktivt sätt ta till sig olika rutiner, som till exempel att kunna lösa förekommande problem, kunna utföra uppgifter gällande ett bestämt område och kunna sköta sina vanliga arbetsuppgifter. Utvecklingsinriktat lärande handlar mer om att kunna utveckla och reflektera över mönster i både tanke och praktik. Detta handlar mer om att till exempel kunna ta ansvar för olika områden, kunna upptäcka och granska komplicerade problem, samt åtgärda dem och utföra uppgifter som inte bara gäller ett område utan helheten. Det komplexa i yrkesutbildningar är att förse eleverna med förutsättningar för både *bemästringslärande* och *utvecklingsinriktat lärande*, eftersom de behöver olika typer av lärande för att utvecklas på bästa möjliga sätt (2009: 29).

För att kunna hjälpa fram utvecklingsinriktat lärande är det mycket viktigt att man skapar rum för eleven eller inläraren att ta ansvar för sitt eget arbetsområde, så att eleven själv kan analysera komplexiteten i de dilemman som kan uppstå på en arbetsplats. Bemästringslärandet skall inte uteslutas utan det handlar om att finna en balans mellan dessa typer av lärande så att eleven kan få ut det bästa av sin praktiska utbildning (2009: 33-34).

Arbetsplatsen där eleverna gör sin praktik är en mycket viktig arena eftersom det är där de förenar sina teoretiska och praktiska kunskaper. Yrkeslärare och handledare behöver därför samverka för att skapa förutsättningar för eleverna.

Figur 1. (Hansson m.fl. 2009: 215)

Figuren visar det faktum att föreningen mellan informellt och formellt lärande bidrar till kompetens. Om man exempelvis enbart erbjuder elever på praktikplatser informellt lärande, leder detta inte till kompetens hos eleverna. Det väsentliga är att sammanföra praktiska och teoretiska kunskaper på praktikplatser, så att eleverna får chans att följa sin egen progression. Kompetens hos eleven bygger inte enbart på att klara av olika arbetsuppgifter utan även kunna se utvecklingsmöjligheter och möta kundernas krav (2009: 214-215). Det är fullt möjligt att skapa förutsättningar för en god kombination mellan formellt och informellt lärande på praktikplatser och även förena de teoretiska kunskaperna man får via skolan med praktiska kunskaper på arbetsplatser. Hansson m.fl. (2009) belyser studier som har visat att yrkesläraren har en central roll om detta skall fungera väl. Lärarens roll är att förena det teoretiska med det praktiska, så att eleverna kan förstå detta sammanhang. Detta bygger på att läraren ser på teori och praktik som en helhet och inte som skilda delar (2009: 221).

2.4Handledning och handledarnas roll

Handledarna är mycket viktiga för elever som går yrkesutbildningar, eftersom de spenderar en stor del av utbildningen på praktikplatser. För att eleverna skall kunna få en bra utbildning är det centralt att handledarna är medvetna om sin roll och vad de har för funktion som handledare. Följande del i min studie fokuserar på begreppet handledning och handledares roll i relation till praktikanter.

Handledningsbegreppet belyses av Sidsel Tveiten (2003) där hon förklarar att begreppet kan ha olika definitioner, beroende på vad det är för sammanhang som begreppet sätts i. Författaren klargör vad handledning skulle kunna vara och menar bland annat att en verksamhet där upplärning sker men även inläring och progression inom ett område, kan

bygga på handledning (2003: 31). Detta begrepp kan även förknippas med ”stöd eller hjälp i det egna växandet och den egna utvecklingen” (2003: 32). Något som är vitalt i begreppet handledning är det faktum att det handlar om inläring. Detta sker i form av kommunikation mellan handledare och elev. Det väsentliga är att handledaren har kompetens att vägleda eleven (2003: 32). Ytterligare något centralt som Tveiten påpekar är att eleven som tar emot handledning av olika slag, måste vara insatt i processen. Det är viktigt att vara verksam i den individuella inläringen som sker (2003: 34). Fler aspekter på handledning är att man kan se på handledares roll som ”pedagoger”, där de låter det teoretiska smälta samman med det praktiska och samtidigt ge eleverna möjlighet att handla och reflektera över sina handlingar. Det är viktigt att eleverna känner att handledaren tror på dem och litar på deras förmågor att klara av de uppgifter som eleverna tar på sig. För att möjliggöra detta skall handledarna skapa goda förutsättningar för eleverna (2003: 35). Tveiten (2003) utgår från sju viktiga punkter som illustrerar en god handledningsfunktion:

- Skapa en god miljö där man kan nå målet med handledningens syfte.
- Att ens erfarenheter kommer till uttryck.
- Bearbetning av ens erfarenheter.
- Att lära genom att bearbeta.
- Samspelet bör vara skapande och givande.
- Ta hänsyn till principer i handledningen.
- Utmana eleverna.

(Tveiten 2003: 105).

Tveiten (2003) belyser en modell som kallas för *mästare/lärlingsmodellen*. Förklaringen som ges bygger på att man som lärling lär sig av sin mästare genom att se hur mästaren gör och verkställa samma sak. Författaren menar att det finns sidor i denna modell som är goda exempel på hur handledning skall utformas. Ett gott exempel är att mästaren öppnar vägar för lärlingen att bli isatt i den egna utvecklingen, genom att låta lärlingen vara aktiv (2003: 39).

3. Metod

I följande kapitel beskrivs den metod som har tillämpats i studien. Förutom detta ges en förklaring till etiska förhållningssätt och tillförlitligheten i studien.

3.1 Metodval

Denna studie bygger på en kvalitativ undersökning i form av samtalsintervjuer. Enligt Kvale (1997) handlar denna livsvärldsansats om att beskriva och tolka ämnen, som respondenter upplever och respondenternas relation till ett visst tema. Fokuseringen i dessa intervjuer ligger på ett specifikt tema (1997: 34-35). Genom att använda samtal som intervjuform kan man vinna ny kunskap om ett fenomen (Kvale, 1997). Den kvalitativa metoden har bidragit till att studiens syfte har uppfyllts. Metoden har gjort det möjligt för mig som undersökare, att få insyn i elevernas egna erfarenheter och beskriva deras erfarenheter. Förutom detta har jag även kopplat mina resultat till litteraturstudier. Det fenomenologiska perspektivet som presenteras i nästa del, har bidragit till att jag har kunnat belysa elevernas utsagor utifrån deras egna formuleringar. Kvale (1997) menar att man kan ställa huvudfrågor som följs av uppföljningsfrågor kring ett tema, där informanten får möjlighet att svara fritt och beskriva detaljerat. Detta sätt att ställa frågor på, är inspirerad av fenomenologin (1997: 33). På så sätt har jag gjort i denna studie. Åtta elever har intervjuats. Frågorna som ställdes till eleverna var öppna. Anledningen till att jag valde öppna frågor var att jag ville få med många olika aspekter samtidigt som jag ville att eleverna skulle få möjlighet att berätta fritt om sina erfarenheter. Jag valde att intervjua elever i år tre på gymnasiet, eftersom dessa elever har större erfarenhet av praktikplatser. Intervjuerna ägde rum på en gymnasieskola, där jag själv har gjort min VFU under min lärarutbildning.

3.2 Fenomenologi

Vid intervjuer kan fenomenologin användas som ansats. Fenomenologin bygger på uppfattningen av ett fenomen. Fenomenologin handlar om att beskriva en händelse utan att försöka lägga in förklaringar eller analyser av olika slag. Citatet belyser detta: "Fenomenologin är ett försök till direktbeskrivning av upplevelsen, utan hänsyn tagen till upplevelsens ursprung eller orsak" (Kvale 1997: 55). Då intervjuerna genomförs är det därför viktigt att jag fokuserar på individens utsaga och fånga den upplevelse som individen känner. Jag måste få med allt som sägs, för att studien skall bli så rättvis som möjligt. Jag måste

aktivt lyssna. Enligt Svensson & Starrin (1996) är den fenomenologiska beskrivningen av en utsaga något som präglas av det konkreta, där inga referensramar får ta plats (1996: 191). Man ska försöka förstå det som uppenbarar sig. Författarna skiljer på tre saker: det fenomenologiska perspektivet, den fenomenologiska metoden och den fenomenologiska beskrivningen. Det *fenomenologiska perspektivet* handlar just om individens utsaga av en upplevelse av ett fenomen (1996: 190). Den fenomenologiska metoden bygger på *Epoché* som innebär att personen som beskriver skall få möjlighet att berätta om en upplevelse så noga som möjligt och att man utesluter fördomar av olika slag samt andra förutfattade åsikter (1996: 191). För att sedan kunna ge en fenomenologisk beskrivning, är man beroende av både det fenomenologiska perspektivet och den fenomenologiska metoden (1996: 190).

Fenomenologin hjälper mig att ge en direktbeskrivning av deltagarnas upplevelse. Eftersom jag väljer att göra intervjuer kan jag undersöka elevernas upplevelse av situationen eller fenomenet.

Fenomenologin intresserar sig för att klargöra både det som framträder och det sätt på vilket det framträder. Den studerar individernas perspektiv på sin värld, försöker i detalj att beskriva innehåll och struktur hos individernas medvetanden, förstå den kvalitativa mångfalden hos deras upplevelser och göra deras väsentliga mening explicit. (Kvale 1997: 54)

Det är själva fenomenet och upplevelsen av den som är i fokus, oberoende av eventuella skäl till upplevelsen. Jag söker efter det som är betydelsefullt i min datainsamling. Det är viktigt att jag förhåller mig fri från min förförståelse och därför lita på min förmåga att belysa upplevelserna som deltagarna i min studie känner. Det är inte förförståelsen som är relevant i analysen av utsagorna, utan det man är intresserad av är kärnan i de upplevelser som utsagorna ger (Moustakas, 1994).

3.3 Urval

Jag valde att intervjua elever som går i år tre på gymnasiet, eftersom de under sin gymnasieperiod har fått göra praktik en längre period än vad år ett och två-elever har. För att få tag på informanter, kontaktade jag min gamla VFU plats, där jag fick möjlighet att komma och träffa elever. Studiens syfte informerades för eleverna i en klass och därefter blev de tillfrågade att delta. Jag meddelade dem om att jag behöver åtta informanter. Därefter fick de själva anmäla sitt intresse för deltagande i min undersökning. Samtliga informanter fick information om att deras deltagande och berättelser är anonyma och inte kan kopplas till dem.

3.4 Genomförande av intervjuer

Jag bestämde att utföra intervjuerna under en heldag på elevernas skola. Innan intervjudag bestämdes, tog jag kontakt med elevernas mentor för att få godkännande att ta ut eleverna från undervisningen under denna dag. Mentorn godkände detta och därmed kunde intervjudag bestämmas. Jag fick tillgång till ett litet rum i skolan, där vi genomförde intervjuerna. Detta rum var lugnt och inget buller hördes från utsidan. Miljön är viktig eftersom den kan påverka elevernas fokus på ämnet. Intervjuerna genomfördes individuellt och innan de påbörjades fick eleverna godkänna inspelning med MP3-spelare. Varje intervju tog ca 30 minuter. Efter varje intervju skrev jag ned korta, viktiga punkter som sammanfattade mina reflektioner om elevernas uppfattningar.

3.5 Bearbetning av intervjumaterial

Det finns en mängd olika sätt att bedriva kvalitativ forskning, men jag har valt en ansats som bygger på tolkning och förståelse av olika yttranden. Esaiasson m.fl. (2007) skriver att denna typ av forskning kan indelas i två frågeställningar, då man arbetar med tolkningen av utsagorna, där den ena behandlar systematisering av intervjuerna och den andra frågeställningen bygger på kritisk granskning av intervjuerna (2007: 238). I min analys av intervjuerna har systematisering av intervjuerna tillämpats, då min avsikt är att belysa elevernas upplevelser genom att redogöra och förklara deras reflektioner. I Alvesson & Sköldbärgs (2008) bok klarlägger författarna den abduktiva metoden och det som belyses är det faktum att studien kan vara en kombination av teori och empiri (2008: 55). I min analys har den abduktiva metoden används då jag har kombinerat teori och empiri. Tolkningarna av utsagorna har kopplats till den teoretiska bakgrunden i studien. Fenomenologin har i denna studie varit den teoretiska ansatsen och elevernas utsagor har analyserats utifrån denna teori.

Esaiasson m.fl. (2007) presenterar olika tolkningsperspektiv som kan användas i tolkningsprocessen. Man skulle exempelvis kunna ha ens egna perspektiv, som utgångspunkt, vilket författarna menar är lättare, än om man väljer att utgå från respondenternas perspektiv (2007: 250). I min uppsats har jag utgått från respondenternas perspektiv, eftersom det är deras reflektioner som jag är intresserad av att belysa. I tolkningsprocessen har jag gjort det bästa för att klarlägga deras åsikter utifrån deras perspektiv. Samtliga respondenter har även fått pseudonymer.

Jag har själv erfarenhet av detta fenomen och därför har jag reflekterat över vilka sätt som min egen erfarenhet och förförståelse skulle kunna färga av sig på min beskrivning av elevernas erfarenheter. Detta är inte väsentligt då man utgår från det fenomenologiska perspektivet. Då jag utgår från det fenomenologiska perspektivet, har jag försökt fånga den innebörd som eleverna själva tillskriver sina upplevelser. Jag som forskare har enbart beskrivit deras erfarenheter i detalj, så som utsagorna har framställts av eleverna själva. Det är enbart kärnan i elevernas utsagor som är i fokus och inte min tolkning av dem.

3.6 Etiskt förhållningssätt

I en studie är det viktigt att man utgår från den etiska aspekten. Enligt Kvale (1997) finns det några punkter man som forskare ska fundera över vid en intervjusituation. Det viktigaste är att få respondenternas samtycke om att delta i undersökningen och att utlova dem att deltagandet och deras utsagor är konfidentiella. Ytterligare viktig information som respondenterna bör få är att alla utskrifter av utsagorna kommer att vara hemliga. Vid tolkningsfasen i studien ska man fundera över vilket inflytande som deltagarna kan ha över deras egna utsagor. Det ska finnas belägg för allt som forskaren yttrar sig om i studien (1997: 105).

I min undersökning har jag fått samtycke om deltagande i studien från samtliga respondenter. Då de alla är myndiga har jag inte behövt föräldrarnas tillstånd, utan eleverna har själva fått ta ställning till deltagandet i studien. Jag har berättat för dem att deras berättelser är konfidentiella och att allt material kommer att förstöras när studien är färdig. Dessutom har jag förklarat för dem att jag kommer att tolka deras utsagor och försöka ge en så rättvis bild som möjligt, utifrån de inspelningar som jag har gjort av deras information om praktikplatserna.

3.7 Tillförlitlighet

I en undersökning kan det vara besvärligt att mäta det man avser att mäta, alltså *validiteten* (Esaiasson 2007: 244). Det skall finnas en god validitet i min uppsats och för att uppnå detta är det väsentligt att min intervjuguide formuleras på rätt sätt. I kvalitativa undersökningar som bygger på intervjuer är det centralt att intervjufrågorna som ställs är väl formulerade. Esaiasson (2007) nämner *tematiska frågor* som mycket betydelsefulla i en intervjuguide, eftersom det är genom sådana frågor som informanterna får möjlighet att utveckla sina påståenden. De frågor som formuleras skall vara öppna, där informanterna får ett större

utrymme att svara på. Ytterligare frågor som berikar en studie är uppföljningsfrågor, eftersom informanternas svar utvecklas på så sätt (2007: 298-299).

I denna undersökning har mina ambitioner varit att bidra till god validitet genom att fokusera på undersökningen syfte och frågeställningar. Inspelningen av intervjuerna har varit en metod till att skapa god validitet. Jag har kunnat gå tillbaka och lyssna flera gånger på de utsagor som har spelats in. På så sätt har jag blivit säker på att jag undersöker mitt syfte och inget annat. Genom att spela in intervjuerna har jag även skapat förutsättningar för reliabla tolkningar. Enligt Kvale (1997) handlar reliabilitet om pålitlighet. Därför är det viktigt att man reflekterar över de mätinstrument man har använt i en studie. Reliabiliteten handlar om att exempelvis undvika ledande frågor (1997: 145). Då jag i denna studie har förträngt min förförståelse och enbart fokuserat på elevernas utsagor, har jag gjort mitt yttersta för att undvika ledande frågor och undvika att utgå från min förförståelse. Istället har jag använt mig av uppföljningsfrågor som inte har varit av ledande karaktär.

4. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultatdelen. Samtliga informanter har fått pseudonymer och nedan presenteras de.

Jag har i min analys av utsagorna utgått från det fenomenologiska perspektivet och enbart fokuserat på informanternas upplevelser av sina praktikperioder. Det *fenomenologiska perspektivet* bygger på individens uttalande om en viss upplevelse av ett fenomen (Kvale 1996: 190). Jag som undersökare har en förförståelse gällande detta område, men i denna analys har jag efter bästa förmåga försökt distansera mig från egna erfarenheter och försökt så förutsättningslöst som möjligt fånga upp mina informanternas erfarenheter om hur det kan vara att arbeta som praktikant, vilket är nödvändigt att göra enligt fenomenologin (1996: 191).

4.1 Presentation av elever

Mina informanter har fått pseudonymerna Kalle, Per, Sara, Anna, Linda, Patrick, Emma och Sanna. De går alla i samma klass och har erfarenhet från två olika praktikperioder. Den första praktikperioden gjordes i år två under fyra veckor medan den andra perioden gjordes i år tre under åtta veckor. Huvudfrågan som ställdes till samtliga informanter var hur de upplevde bemötandet på sina praktikplatser under gymnasietiden.

Det finns en pärm som restaurangeleverna tar med sig till sina praktikplatser. I pärmen finns det kursinnehåll och kursplaner, betygskriterier samt bedömningsmallar, som handledaren skall utgå från i sin bedömning av eleven. Denna pärm har samtliga elever haft med sig till sina praktikplatser.

4.2 Bemötandet och inläringen under första praktikperioden

Kalle berättar om sina erfarenheter från praktikperioden i år två på gymnasiet. Under denna period tillbringade han fyra veckors praktik på en restaurang. Han menar att denna period inte alls var bra och förklarar den som en katastrof. Det katastrofala med detta var en ilsken hovmästare som gav order utan att förklara något. Kalle uttrycker följande: ”Jag hade ingen aning om hur någonting fungerar”. Han fick ingen genomgång av vad som förväntades av honom som praktikant. Detta menar Kalle berodde på att de inte hade tid för honom. Han visade pärmen för handledaren men de sa att de tyvärr inte hade tid att gå igenom punkterna i den. Personalen hävdade att Kalle skulle klara sig själv ganska mycket utan handledning. Kalle uttrycker följande: ”Kan du inte grejerna så ställer du dig i disken. Det var helt värdelöst. Jag fick stå mycket i disken eftersom jag inte kunde jobbet”. Kalle fick ingen handledning som kunde hjälpa honom att lära sig jobbet.

Tveiten (2003) redogör för god handledning och anser att den goda handledningen präglas av aktiviteter där upplärning äger rum men även inläring och utveckling (2003: 31). Det handlar om att förse inläraren med rätt verktyg så att denne kan växa och utvecklas (2003: 32). Det centrala i begreppet handledning är inläring hos lärlingen. En metod att närma sig detta är via kommunikation mellan handledare och elev. Det avgörande är att handledaren har förmåga att vägleda lärlingen (2003: 32). Kalles erfarenheter från år två på gymnasiet visar att det fanns en brist på ledarskap från handledarens sida. Förutom brist på ledarskap fann inte handledaren tid för den praktikant man på arbetsplatsen lovat handleda. Kalle fick ingen chans att utvecklas på denna praktikplats eftersom personalen inte hade någon kommunikation till Kalle. Förmågan att handleda, vilket Tveiten (2003) menar är avgörande, saknades helt hos Kalles handledare. Kalle beskriver denna praktikperiod som katastrof, med tanke på att han inte kunde utvecklas inom yrket och ingen inläring skedde hos honom.

I tvåan upplevde Per sin praktikperiod som onödig. Han menar att han inte lärde sig något alls. Per hade en handledare som inte var insatt i något, utan spred en dålig stämning på jobbet. Den dåliga stämningen präglades av skrik från handledarens sida. Per kände sig illa bemött och uttrycker följande: ”Man blir inte lika taggad för att fortsätta när man blir dåligt bemött, men det kan vara skillnad på praktikplatser”. Per menar att det inte behöver betyda att man bemöter praktikanter illa på alla praktikplatser utan det kan finnas skillnader beroende på praktikplats och personal.

Thomas Hansson m.fl. (2009) resonerar kring arbetsplatslärande för elever. Bland det viktigaste som påpekas är att förse yrkesläraren med rätta verktyg för att frambringa förutsättningar som leder till arbetsplatslärande för elever. Utifrån Pers erfarenheter av praktikperioden i år två, kan man dra slutsatsen av att Pers yrkeslärare saknade dessa verktyg. Läraren kan inte ha haft en vidare kommunikation med varken Per eller arbetsplatsen, då inga åtgärder togs. Det dåliga bemötandet fick fortgå och inga insatser från skolans håll, att hjälpa Per gjordes. Praktikanten förtjänar att komma till en plats där han får den stimulans han behöver och det är skolans uppgift att ordna detta.

Under år två trivdes Sara inte på praktiken: Citatet visar detta: ”Jag trivdes inte ett dugg på den praktikplatsen”. Handledaren beskrivs på följande sätt: ”Handledaren var onykter ibland och var arg på personalen och skrek på alla. Det var obehagligt”. Sara tyckte inte att hon lärde sig något på praktiken. Handledaren gav enbart order, men tog sig aldrig tid att förklara något för Sara. Sedan praktiken har Sara undvikit restaurangen och går inte ens dit för att äta längre. Bemötandet på denna praktikplats var inget vidare, menar hon. Då hon inte kunde yrket till hundra procent, var hon tvungen att fråga och detta gillade inte personalen. De hade förväntat sig att Sara skulle vara fullärd. Praktikperioden i år två var verkligen misslyckad. Hon var osäker i yrket och istället för att få rätt handledning och rätt praktiskt utbildning, fick hon utsättas för en handledare som var onykter. Enligt Thomas Hansson m.fl. (1999) är den viktigaste biten i syfte att skapa ett gott samarbete mellan skola och arbetsliv, goda strategier som bygger på gott ledarskap och organisation. I Saras fall fanns det definitivt inget sådant samarbete och inget tydligt ledarskap från skolans håll, som kunde styra upp denna ohållbara situation. Istället var det Sara som var förloraren, då hon inte fick den praktiska utbildningen hon hade rätt till.

I tvåan trivdes inte Anna på sin praktik. Hon uttrycker följande: ”Jag var mest i vägen tyckte de”. Anna var inte så säker på sin roll inom yrket då och tycker att det hade varit mycket roligare att vara på en plats där man blir bemött väl. Till skillnad från Anna, trivdes Linda på sin praktik och säger att hon blev bra bemött där. Personalen var väldigt trevliga och ville att hon skulle känna sig välkommen där. Dessutom fick hon mycket handledning och hjälp.

Patrick inleder med att berätta om sina erfarenheter från år två. Han menar att han blev väl bemött i tvåan, men att han inte tyckte om själva stället. Det var inget fel på bemötandet, men inställningen från Patricks sida gjorde att praktiken inte kändes helt värdefull. Han kände inte att det var rätt ställe för honom.

Emma delar med sig av sina erfarenheter och förklarar att det var dåligt i tvåan. Hon uttrycker detta: ”De trodde inte att man kunde någonting, som om vi var dumma. Istället för att säga vad man gjorde för fel så fick man inte göra det igen”. Detta bidrog till att självförtroendet hos Emma sänktes, berättar hon. Emma förklarar att hon började tvivla på sig själv och sina kunskaper. Under år två har hon inte goda erfarenheter av bemötandet på praktiken att dela med sig. Där hämmades hennes utveckling genom att man inte lät henne prova på det hon inte kunde. Roger Säljö (2008) nämner olika syn på inläring och belyser det sociokulturella synsättet, vilket bygger på att inläring sker i ett samspel mellan individer. Det mest betydelsefulla och centrala i detta synsätt är kommunikationen. Via den samspelar vi med varandra och lär oss att förstå fenomen (2008: 67). Detta samspel präglade inte Emmas senaste praktikperiod. Inläring kunde inte ske, då det inte fanns något samspel eller kommunikation mellan henne och personalen. Då detta saknades fanns det ingen möjlighet för Emma att sättas in i den egna inläringen och se sin egen utveckling.

Sanna delar också med sig av sina erfarenheter och berättar att hon inte alls blev bemött på ett bra sätt. Handledaren var inte bra, säger hon. Det hände att hon tappade saker, vilket personalen inte tyckte om. De dåliga erfarenheterna från denna praktikplats bidrog till att hon började tvivla och fundera över om hon passar i detta yrke. Sannas erfarenheter belyses i citatet där hon berättar om sin handledare.

Han trodde att han visste bäst och han dumförklarade mig. Om jag ställde en fråga så började han visa så pass mycket att jag kände mig dum. Han trodde inte jag fattade bara för att man ställde en fråga. Jag blev utslängd för att jag fick besök av vänner som ville ta en kopp kaffe där. Handledaren sa att han inte tjänade pengar på att de var där. Jag blev arg och tyckte att det var respektlöst. Han skrek i matsalen när vi hade gäster.

Citatet visar att vi återigen får se ett exempel på ett dåligt bemötande på en arbetsplats. Det fanns ingen kommunikation mellan handledaren och eleven och dessutom stora brister i hur man bemöter elever eller människor överhuvudtaget. Sanna vågade inte ställa frågor, då hon upplevde att hon uppfattades som dum. Handledarens roll är att skapa en god inlärningsmiljö, där eleven känner att man kan erövra nya kunskaper (Tveiten, 2003).

4.3 Bemötandet och inläringen under den andra praktikperioden

Kalle berättar även om sin senaste praktikperiod, vilken han upplevde som helt fantastiskt. Kalle menar att alla i personalen var positiva och detta bidrog till en god stämning på arbetsplatsen. Han känner att praktikperioden har varit lärorik och han tycker att den har varit mycket givande. Han sa att han fick lära sig mycket och i princip allt. På den senaste praktiken visade han pärmen och allt man skulle gå igenom. Kalle uttrycker följande: ”Personalen sa att vi ska försöka beta av allting i pärmen och hinner vi inte det, så tar vi det antingen efter stängning eller innan vi öppnar”. Kalle lägger till att han kände sig mycket välkommen och väl bemött på den senaste praktikplatsen. Praktikperioden har bidragit till ett gott självförtroende hos Kalle och han sa att nervositeten har försvunnit helt. Praktikperioden har varit verkligen lärorik. Bemötandet från både handledaren och personalen var mycket bra. Tveiten (2003) menar att den goda relationen där inläring sker, präglas av god kommunikation mellan handledare och elev. Just detta har präglat Kalles senaste praktikperiod. Utveckling av kunskaper har kunnat ske och praktikanten har varit mycket tillfredställd på sin arbetsplats. Tidigare utvärderingar som har visat att många handledare inte är insatta i kursplaner och mål som eleven måste uppnå (SOU 2008: 27), stämmer inte i just detta fall, då man på Kalles praktikplats var mycket noga med att gå igenom alla mål i pärmen med kursplaner, mål och betygskriterier.

Kalle tycker att kommunikationen mellan honom och handledaren var bra, men han tillägger att han inte enbart hade en handledare eftersom de jobbade i skift, utan alla hjälpte till med handledarrollen. Han menar att man i personalen arbetade i team. ”Om jag fick problem så kunde jag fråga någon i personalen och inte bara vända mig till en person. Det var alltid någon som kunde hjälpa till”, menar Kalle. Praktikperioden för intresset för yrket, menar han har påverkat honom stort. Han ville bli kock men efter praktiken som servitör kände han att det är inom servering han vill arbeta. Hans självförtroende stärktes också på senaste praktiken, eftersom han kände att personalen litade på hans förmåga att lära sig och klara av jobbet. Personalen var mycket mån om Kalle och ville att han skulle prova på allt och inte begränsa honom på grund av att han var praktikant. Följande citat belyser detta: ”Och var det så att det var något jag inte kunde så sa de, vad bra, då går vi igenom det nu, så du lär dig”. Kalle avslutar med att säga att betyget den senaste praktikplatsen fick för bemötande av praktikanter var mycket, mycket bra.

Det utvecklingsinriktade lärandet präglade arbetsplatsen, eftersom man skapade rum för Kalle att ta ansvar för sitt eget arbetsområde och sättas in i komplexiteten som kan förekomma på en arbetsplats. Även bemästringslärandet ägde rum, då Kalle fick lära sig rutiner genom att se hur andra gjorde. Det fanns en balans mellan dessa typer av lärande (Hansson m.fl. 2009: 33-34).

Per fann bemötandet på den senaste praktikperioden som väldigt bra. Han menar att han lärde sig mycket eftersom alla var villiga att hjälpa till. Perioden har alltså varit mycket lärorik, menar Per. Han tycker att bemötandet är oerhört viktigt, eftersom man får ett större självförtroende och litar på sin egen förmåga. Personalen litade på att Per kunde klara av arbetet och gav honom den handledning han behövde för att klara av arbetsuppgifterna. De lät Per prova på alla arbetsuppgifter trots att han var praktikant och inte hade någon större erfarenhet. Per hade en handledare som han visade pärmen för, och handledaren gick igenom innehållet i den med honom. Per vet inte om handledaren har gått någon handledarutbildning. Han tycker att en bra handledare ska kunna lyssna och svara på frågor man har. Han tycker att kommunikationen mellan honom och handledaren var bra, eftersom handledaren lyssnade och ställde upp för Per. Detta har bidragit till att intresset för yrket har ökat, menar Per.

En av handledarens främsta roll är att fungera som ”pedagog”. Man ska ge eleven möjlighet att förena det teoretiska med det praktiska. Det är viktigt att eleverna känner att handledaren tror på dem och litar på deras förmågor att klara av de uppgifter som eleverna tar på sig. För att detta skall kunna bli möjligt bör handledarna skapa goda förutsättningar för eleverna (Tveiten 2003: 35). I Pers fall skapades dessa förutsättningar vilket bidrog till både bättre självförtroende hos Per men även inläring av nya kunskaper. Personalen hade förtroende för honom och litade på hans förmågor att klara av jobbet.

Saras upplevelser från den senaste praktiken är att både personal och handledare bemötte henne väl. De frågade henne hela tiden hur det går och om hon behöver något. Relationen med handledaren beskrivs som mycket bra. ”De sa att jag var den bästa praktikanten de någonsin har haft. Jag blev jätteglad”. Citatet visar hur Sara känner för sin senaste praktikperiod. Intresset för yrket har definitivt påverkats positivt eftersom hon har fått så mycket beröm. Sara uttrycker följande: ”Jag var frågvis, men det var inga problem för dem”. Sara menar att perioden har varit mycket lärorik, eftersom hon fick prova på det praktiska. Pärmen har handledaren sett och Sara fick öva på alla punkter som finns i pärmen. Kursplanen har följts och hon fick hjälp med allt.

Dewey (1997) understryker betydelsen av praktiska mål i en utbildning. Han omtalar den yrkesmässiga fasen och menar att genom att omsättningen av teoretiska kunskaper till praktiska kunskaper, uppnår man de bästa resultaten och får fram de bästa kvaliteterna hos en själv inom ett visst yrke. Eleverna måste få prova att göra och lära sig genom erfarenhet (1997: 363). Sara fick prova på att göra och detta bidrog till en mycket lärorik period. Målen i kursplanen gick man igenom, vilket är oerhört viktigt för Saras inläring och uppnående av kursmål. Då hon fick tillämpa de praktiska erfarenheter, kände Sara att hennes bästa sidor belystes. Hon har fått ett ökat självförtroende och känner att praktiken har varit mycket nyttig för henne och hennes inläring av kunskaper.

Anna gjorde sin senaste praktik på en ”finare” restaurang. Hon trivdes bra och tycker att personalen gjorde så gott de kunde för att hjälpa henne. Hon hade en handledare, men tyvärr var inte handledaren närvarande så ofta som Anna hade velat. Det var istället personalen som hjälpte henne. Trots att handledaren inte var där så ofta tycker Anna att hon blev bra bemött:

”Jag blev bra bemött av min handledare även om hon inte var där så ofta. Om jag hade frågor så hjälpte hon mig. Vi gick igenom pärmen men några uppgifter förstod jag inte själv. De kunde inte hjälpa mig med det”.

Anna tycker inte att hon har lärt sig så mycket på praktiken, trots att hon blev bra bemött. Hon menar att hon har lärt sig om hur man arbetar just på deras arbetsplats. Anna menar att en bra handledare skall finnas till hands och vara engagerad samt komma med nya saker som man kan lära sig. Handledaren hade inte möjlighet att lära Anna något eftersom hon inte var där. Anna önskar att handledaren fanns där och kunde hjälpa henne mer. Hon skulle alltid vara med en servitris och fick inget eget ansvarområde. De litade inte på att hon kunde klara av arbetet på egen hand.

Deweys (1997) filosofi om att man lär sig bäst genom att uppleva och göra (learning by doing). Det centrala i denna term är det faktum att man lär sig bäst genom att få ”uppleva” och ”göra”. Meningen med Annas praktik var just att hon skulle få lära sig genom att få uppleva och göra, men så var inte fallet. Hon fick inte ansvara för egna arbetsuppgifter, då man inte trodde att hon kunde klara av dem. Trots det goda bemötandet från resten av personalen, fanns det en önskan från Annas sida om att ha handledaren närvarande, men så var inte fallet. Personalen saknade de rätta verktygen att fungera som pedagoger i sina roller. Det fanns ingen kommunikation mellan skola och arbetsplats. Detta var en bidragande orsak till att Anna inte fick den praktikutbildning hon hade rätt till.

På den senaste praktikperioden trivdes Linda väldigt väl. Hon beskriver personalen som mycket hjälpsam, inte minst handledare, då hon lärde henne det mesta som hade att göra med matsalen. Förutom detta, gick de igenom pärmen tillsammans med handledaren. Linda uttrycker följande:

”Jag träffade min handledare varje dag och hon tog väl hand om mig, hon såg till att jag gjorde varierande uppgifter. Hon tog sig tid att lära mig så mycket som möjligt, jag stormtrivdes där och mitt intresse för yrket höjdes jättemycket”.

Personalen litade på Linda och gav henne ansvar, då hon fick ta hand om en egen station och servera lunchgäster, precis som resten av personalen.

Linda är den enda av eleverna som faktiskt har goda erfarenheter att dela med sig från praktikperioden i både år två och år tre. Tveiten (2003) nämner sju viktiga punkter varje arbetsplats skall utgå från när man tar emot elever som praktikanter. Några av dem är att utmana eleven och skapa en god miljö för inläring. På Lindas arbetsplats tog man hänsyn till det faktum att hon behövde utmanas. Dessutom skapade man en god miljö där hon kunde känna att hennes kunskaper utvecklades, då hon fick den stimulans som behövdes.Handledaren tog sig tid att lära ut och var mån om att Linda kände sig tillfredställd med den input hon fick under praktikperioden.

Under praktikperioden i år tre, berättar Patrick att han blev mycket bra bemött. Det fanns en gemenskap bland personalen och han trivdes väldigt bra. Patrick berättar att handledaren lärde honom rutiner, som var värdefulla att lära sig för att klara av arbetet. Det som gjorde att Patrick upplevde att han blev bra bemött förklarar han att han alltid blev bemött med ett leende och att personalen var lättsam. Han beskriver handledaren på följande sätt:

”Handledaren var en bra lyssnare och resten av personalen mycket trevliga. De sa att jag kunde ställa dumma frågor och jag fick alltid bra svar. Även om hon var min handledare så blev hon min vän och stämningen var lättsam”.

Patrick berättar att han träffade handledaren flera gånger i veckan. Pärmen gick de också igenom första veckan. Han behandlades som en anställd och inte som en praktikant, vilket Patrick tyckte var väldigt bra och lärorikt. Patrick säger att han fick tillämpa sina praktiska kunskaper under praktiken, vilket har varit mycket lärorikt.

Emma inleder med att berätta om upplevelserna från år tre. Hon berättar att hon har haft en jättebra och lärorik period. Emma uttrycker följande:

”Det bästa jag varit med om. De kunde ge mig det jag behövde. De blev inte irriterade om jag frågade mycket. De ville att jag frågar, så att jag lär mig”.

Handledaren hade tillbringat mycket tid på att lära Emma arbetsuppgifterna. Dessutom var handledaren mycket noga med att skapa en god kommunikation med Emma och pratade med henne om vad hon ville ha ut av sin praktik. De kom överens om mål som de satte upp tillsammans. Alla moment i pärmen gick de också igenom.

”Alla i personalen var hjälpsamma och de tyckte att det var roligt att lära ut. Min praktik har varit mycket lärorik och jag har lärt mig mycket mer där än i skolan. Jag fick prova på att göra allt”.

Emma berättar att det faktum att personalen tyckte att det var roligt att lära ut, bidrog till att hon trivdes och lärde sig mycket på praktiken. Den goda relationen till handledaren var också en bidragande faktor, förklarar Emma, till trivseln på praktiken.

Mästare/lärlingsmodellen (Tveiten, 2003) som belyses i denna studie bygger på att lärlingen lär sig av sin mästare genom att mästaren visar hur man ska göra. Efter att ha visat kan lärlingen utföra samma sak. Genom denna metod, att låta lärlingen vara aktiv, kan mästaren öppna vägar för lärlingen att sättas in i den egna progressionen i inläringen (2003: 39). På Emmas senaste praktikplats har handledarens roll motsvarat mästaren. Hennes handledare tillbringade mycket tid på att visa henne hur man ska utföra arbetsuppgifterna. Förutom detta tyckte personalen att det var ett nöje att lära ut. Detta bidrog till att Emma som lärling, kunde sättas in i sin egen utveckling och se framstegen i utvecklingen. Att Emma tyckte att hon har lärt sig mer på praktiken än i skolan kan också kopplas till den goda relationen mellan henne och handledaren och det faktum att man lär sig genom att göra och genom att någon visar hur man gör.

Sanna börjar med att berätta om sin senaste praktikperiod. Bemötandet beskriver hon som jättebra, eftersom hon hade en god kontakt med sin handledare. Alla var hjälpsamma och var intresserade av vad det Sanna behövde få ut av sin praktik för att lära sig och för att utvecklas. De gick inte igenom pärmen och Sanna vet inte varför det blev så. Trots detta anser hon inte att hennes inläring påverkades i negativ riktning. Citatet visar detta: ”Jag lärde mig ändå. Jag visste vad jag behövde kunna och träna även om vi inte använde pärmen”. Då handledaren inte var på plats, fick andra handleda henne. Citatet visar detta: ”De såg till att jag fattade och gick igenom saker där. Jag har lärt mig mer där än i skolan på tre år”. Bemötandet spelar stor roll för inläring och självförtroende. Jag började tro på mig själv igen på min senaste praktik.

Sanna uttrycker att hon har lärt sig mer på praktiken än tre år i skolan. Detta bekräftar Deweys (1997) filosofi väldigt tydligt, att man verkligen lär sig genom att få uppleva och göra. Det praktiska bidrar till att de teoretiska kunskaperna fastnar och man lär sig för livet. Det goda bemötandet, som Sanna har upplevt, har självfallet bidragit till att inläring och att

progression har skett. Nackdelen med denna praktikplats var att man inte utgick från skolans mål och kursplaner, men då eleven uttrycker att man ändå lärt sig så pass mycket, måste innehållet i målen på något sätt ändå ha uppfyllts.

4.4 Avslutande reflektioner kring resultat och analys

Resultaten i denna studie visar både dåliga och goda exempel på bemötande. Mina informanter upplevde bemötandet under år två som negativt. Enbart en av eleverna hade goda erfarenheter från år två att dela med sig. Däremot visar denna studie att samtliga informanter upplevde bemötandet under år tre som mycket positivt.

De dåliga erfarenheterna präglades av ointresserad och inkompetent personal och handledare som inte visade något större intresse för att lära ut. De goda erfarenheterna däremot, präglades av personal som tog ansvar för sina praktikanter genom att bemöta dem på ett sätt som inspirerade eleverna till att vilja lära sig mer och utvecklas. Informanterna menar att de goda exemplen på praktikplatser där det har fungerat väl, är sådana där handledarna eller annan personal har utmanat eleverna och litat på deras förmåga att klara av arbetet. Detta har bidragit till att eleverna faktiskt har lärt sig väldigt mycket under sin praktikperiod. Det goda bemötandet kännetecknas också av en positiv inställning till att ta emot praktikanter och en vilja att lära ut. Det är då som inläring har kunnat ske hos eleverna och viljan att arbeta inom yrket har ökat.

Roger Säljö (2008) påpekar att inläring sker i ett samspel mellan individer, där kommunikationen är central, då denna bidrar till att vi interagerar och parallellt lär oss att förstå fenomen (2008: 67). Min studie visar att det dåliga bemötandet berodde på att man inte hade någon fungerande kommunikation och därför kunde inte inläring ske hos eleverna. Några av informanterna beskriver praktikperioden där det dåliga bemötandet ägde rum, som slöseri med tid och att man inte hade lärt sig något alls. Ointresset från personalens håll bidrog till att inläring inte kunde ske.

En undersökning som presenteras av Carlgren m.fl. (1999) klarlägger elevers erfarenheter och tankar kring praktikplatser. De menar att man lär sig bättre då man får växla mellan det teoretiska och det praktiska. Eleverna i undersökningen anser att vissa kunskaper aldrig kan erhållas via skolan utan enbart på praktikplatsen (1999: 218). Några av informanterna i min studie menar precis samma sak, att man faktiskt har lärt sig så mycket mer på praktikplatsen

än vad man har gjort på lektionerna i skolan. För att denna inläring skall ske menar eleverna i min studie att det är viktigt att handledare och annan personal visar intresse och vilja att lära ut. De menar även att man bör lita på dem och inspirera dem till att vilja lära sig.

5. Diskussion

Området som denna studie har undersökt har varit mycket intressant. Mina informanter har berikat denna studie genom att dela med sig av sina erfarenheter och det fenomenologiska perspektivet har medverkat till att jag har kunnat ge en beskrivande version av elevernas erfarenheter.

Det dåliga bemötandet som eleverna delar med sig av var vanligt förekommande under år två på gymnasiet. Jag tror att anledningen till detta är att eleverna i år två inte har så mycket erfarenhet av praktiska kunskaper och man vågar inte lämna över ansvar till dem. I år tre däremot är eleverna mer erfarna och mogna att ta mer ansvar. För att kunna styrka detta behöver man undersöka ytterligare inom området, eftersom denna studie inte undersöker detta, utan enbart elevernas upplevelser.

De dåliga exemplen på icke fungerande praktikplatser, belyser även det faktum att i dessa fall, har det inte funnits någon samverkan mellan skola och arbetsplats, då inga åtgärder har tagits från skolans håll. De brister som fanns på vissa praktikplatser var att man inte var noga med att tillämpa kursplaner och betygskriterier. Detta tyder på brist på samverkan mellan skola och arbetsplats. Det goda ledarskapet och organisationen mellan skola och arbetsplatser har saknats på vissa platser. Hansson m.fl. (1999) diskuterar det faktum att olika aktörer så som skola och arbetsplatser är avgörande för elevernas förutsättningar för lärande (1999: 226). Dessutom anser man att skola och arbetsplats skall vara jämlika i samarbetet med varandra (1999: 225). Målet med *learning by doing* kan enbart uppnås då innehållet i kursplaner och uppnåendet av målen och betygskriterierna, diskuteras i samverkan mellan handledare och yrkeslärare (1999: 222). Citatet illustrerar detta:

Chefer och skolledare spelar en viktig roll när det gäller att öka balansen mellan systemen. När en chef är med i styrgruppen för en utbildning så har de anställda på företaget oftare kännedom om utbildningen. Därmed uppnår chefen beredskap i handledarrollen. Chefer kan underlätta för handledare att utveckla sin kompetens bland annat genom att möjliggöra för dem att delta på handledareträffar. För att få en mer jämlik samverkan mellan lärare, handledare och

projektledning fordras, för det första, en "treklöver", där parterna gemensamt skapar förutsättningar för elevernas läroprocesser. Sedan måste man tillgodose handledarens behov på arbetsplatsen. Han/hon är en viktig resurs som behöver stöd, kompetensutveckling och nätverk med kolleger. För det tredje behövs lärcentra som har kompetens att organisera utbildningar och som kan fungera som mäklare mellan arbetsliv- och utbildningssystemet. (Thomas Hansson m.fl. 2009: 226).

Vad man kan ha nytta av från detta synsätt är att läroprocesser äger rum i grupper eller mellan individer. Läroprocesser bör kunna ske även utanför skolans ramar, som till exempel på en arbetsplats. På den arbetsplatsförlagda utbildningen är det därför viktigt att handledare skapar en god kommunikation till sina praktikanter. På så sätt sker inläring hos eleven och kursmålen kan uppnås samtidigt som intresse för yrket förstärks.

Det utvecklingsinriktade läroandet skall präglas av utrymme för eleven att vara kreativ och ansvarsfull för egna arbetsområden. Förutom detta ska eleven också kunna analysera eventuella problem som kan uppstå (Hansson m.fl. 2009: 33-34). Studiens resultat från den första praktikperioden, visar att dagens utbildning inte är formad på ett sätt som alltid leder till utvecklingsinriktat läroande. På informanternas praktikplatser under år två på gymnasiet, fanns det inget intresse hos vare sig handledare eller personal att lära ut. Det är viktigt att se över dagens utbildning och organisera skolan, så att det finns en god samverkan mellan yrkeslärare och handledare. På så sätt bidrar man till utvecklingsinriktat läroande för yrkeselever. Det handlar inte om att på något sätt utesluta bemästringsläroandet, men det är betydelsefullt att en balans mellan dessa skapas, så att framtidens elever får ut det bästa av sin utbildning och utvecklar kompetenser.

Yrkeslärarens roll är avgörande för elevernas trivsel och inläring på praktikplatser. Däremot skall man ha i åtanke att skolan som organisation måste fungera väl för att underlätta yrkeslärarens arbete. Om man har en organisation som främjar samarbete mellan skola och arbetsliv, men även ser till att detta samarbete fungerar, underlättas yrkeslärarens arbete. Dock får vi inte glömma att det finns mycket engagerade yrkeslärare som är väl insatta i det som sker på elevernas praktikplatser, men tyvärr finns det också sådana som inte är det.

Jag tror att den stärkta rollen som yrkesutbildningarna får i den nya gymnasieskolan GY2011 kommer att bidra med många förbättringar, inte minst gällande den arbetsplatsförlagda utbildningen. Elevernas lärprocess kommer att framträda mer. Det tydliga samarbetet mellan handledare och yrkeslärare kring bedömning av elevernas kunskaper, är mycket positivt. Detta samarbete och diskussion måste äga rum på alla verksamheter som bedriver yrkesutbildningar med koppling till arbetsplatser. Att man dessutom skärper kraven på ansvaret att stärka kvaliteten på yrkesutbildningarna, är en vinst för eleverna.

I denna studie har enbart elevernas synvinkel fångats upp. För vidare forskning hade det varit intressant att fördjupa sig i detta område och undersöka samarbetet mellan skola och arbetsliv. För att se hur detta samarbete ser ut, hade det varit intressant att intervjua skolledare, yrkeslärare och handledare. Elevernas praktikperioder är mycket viktiga då det är där de förenar sina teoretiska och praktiska kunskaper. Därför är samarbetet mellan dessa olika aktörer avgörande för deras motivation och inläring av kunskaper.

6. Litteraturlista:

Alvesson, Mats & Sköldbberg, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion - vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Danmark: Studentlitteratur.

Carlgren, Ingrid (red.). (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Dewey, John (1997). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.

Esaiasson, Peter m.fl. (2007). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik.

Forssell, Anna (red.) (2005). *Boken om pedagogerna*. Stockholm :Liber.

Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola. Stockholm: SOU 2008:27.

Hansson, Thomas (red.) (2009). *Didaktik för yrkeslärare*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Läroplan för de frivilliga skolformerna, (Lpf 94).

Moustakas, Clark. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks: Sage.

Skolverket (2000) Hotell- och restaurangprogrammet - Program mål, kursplaner, betygskriterier och kommentarer. GY2000: 9.

Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.) (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2008). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.

Tveiten, Sidsel (2003). *Yrkesmässig handledning – mer än ord*. Lund: Studentlitteratur.